

ЛЮБОВ КРАВЧЕНКО

(Полтава)

ПУТІВНИК ХРАМОМ МИСТЕЦТВА ВИХОВАННЯ (ПРО КНИГУ А.М. БОЙКО «ВИХОВАННЯ ЛЮДИНИ: НОВЕ І ВІЧНЕ»)

«Виховання підростаючого покоління, його духовне становлення і підготовка до сповненої особистісного смислу соціально значущої життєтворчості є найважливішим складником і найвиразнішим критерієм громадянського суспільства в Україні» – так починається книга², кожен розділ якої слугує підтвердженням думки авторки, відомої української вченої-педагога А. М. Бойко про те, що всезагальною, всеосяжною і найбільш захопливою категорією педагогіки є виховання. За своєю сутністю і змістом, за низкою наукових підходів і фундаментальних методолого-теоретичних положень – цей методолого-теоретичний і практичний коментар є вагомим науковим виданням, яке ґрунтується на поєднанні традицій та інновацій, визначає сучасні пріоритети у теорії і практиці виховання, «... зумовлені подальшою етнізацією його змісту в поєднанні з інтеграцією у світовий культурно-освітній простір, щоб допомогти людині стати громадянином світу і своєї країни» [там само, с. 20].

До незаперечних заслуг і найбільш вагомих досягнень доктора педагогічних наук, професора, члена-кореспондента АПН України А. М. Бойко у вітчизняній педагогіці відносимо розробку та обґрунтування актуальних сьогодні історико-культурологічних і педагогічних проблем:

- розуміння і узагальнення сутності виховання як особистісно-соціального феномена, що гармонізує потреби й можливості суб'єкта виховання з вимогами суспільства;

- концептуалізація суб'єкт-суб'єктних, виховуючих, морально-естетичних, педагогічно доцільних відносин у загальноосвітній і вищій школі як категорії педагогіки і ключового напрямку гуманізації освіти;

- розроблення структур і механізмів, рівнів, моделей і типів суб'єкт-суб'єктних відносин, системи засобів їх забезпечення у практичній діяльності;

- обґрунтування з позицій особистісного, особистісно-соціального та культурологічного методолого-теоретичних наукових підходів інноваційної особистісно-гуманістичної парадигми виховання, що базується на суб'єкт-суб'єктній взаємодії дорослих і дітей та є об'єктивним явищем демократичного суспільного розвитку;

- виокремлення нових теоретичних напрямів і реалізація основних науково-методичних пошуків у забезпеченні модернізації підготовки вчителя;

- обґрунтування педагогічних вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації як педагогічних центрів регіону та масштабних соціально-педагогічних і культурно-освітніх комплексів.

Перелік наробок ученої можна продовжувати і продовжувати, адже А. М. Бойко розроблено етнотрадицієзнавчий підхід до виховання на основі теоретичних узагальнень і конкретного народознавчого матеріалу унікального в цьому сенсі Полтавського регіону; доведено об'єктивну потребу створення Інституту педагогічної україністики

---

²Бойко А.М. *Виховання людини: нове і вічне* : [монографія] / Алла Микитівна Бойко. – Полтава : Техсервіс, 2006. – 568 с. – (Першотвір).

як центру, що акумулює духовне багатство України в формуванні громадянина-патріота; багато зроблено для переконання вченої спільноти і педагогічної громадськості в необхідності формування більш активної позиції науковця і вчителя щодо впровадження в практику досягнень науки, інноваційних технологій і передового педагогічного досвіду, оперативного й систематичного використання в шкільній практиці здобутків науковців і кращих учителів; по-новому розкрито в контексті національної і світової культури педагогічну спадщину Г. Г. Ващенка, А. С. Макаренка, В. О. Сухомлинського, виявлено специфіку їхніх філософсько-педагогічних концепцій та впливу новаторських виховних систем на педагогіку сучасності.

Книга є справжнім путівником по «храмові мистецтва виховання» (за К. Ушинським) та дзеркалом душі великого майстра виховної справи, Учителя з великої букви – Алли Микитівни Бойко. У кожному її рядку відчувається закоханість і глибоке розуміння автором предмета дослідження, проникнення в його сутність та вміння донести цю сутність до учня і студента, вчителя і науковця. Мова наукових розвідок яскрава, насичена, у теоретичному сенсі – досконала, у практичному відношенні – зрозуміла й доступна. Вдалою є побудова змісту видання, до якого включено і нові матеріали, й деякі, написані в різні роки педагогічної діяльності статті. Це сприяє більш чіткому й послідовному розумінню вихідних наукових позицій і положень авторки, дає змогу прослідкувати еволюцію основних ідей і підходів ученої до складного й багатогранного феномена виховання. Концептуалізуючи виховуючі суб'єкт-суб'єктні відносини як «першооснову і найважливішу умову розвитку дитини», Алла Микитівна веде мову про спеціально сформовану з виховною метою взаємодію вихователя і вихованця – творчу, доцільну, морально-естетичну, зумовлену соціально і психологічно всією системою суспільних відносин, загальнолюдських і національних цінностей, відповідну певному етапові розвитку суспільства. Значний відрізок свого наукового життя вчена витратила на те, щоб розкрити всі категорії дидактики через поняття «відносини». Для переконливого обґрунтування своєї методологічної для педагогічної науки позиції вона залучила повчальні настанови української етнопедагогіки, висновки основоположника педагогічної науки Я. А. Коменського, положення статутів братських шкіл, ідеї прогресивних українських педагогів-просвітителів, їхні філософські трактати, полемічні твори, історичні документи про розвиток освіти України в різні періоди становлення тощо. Нею глибоко проаналізовано творчість Г. Сковороди, Т. Шевченка, М. Пирогова, К. Ушинського, В. Вернадського, С. Русової, А. Макаренка, Г. Ващенка та ін. і вдало використано дані аналізу (без штучного «притягування за вуха») для обґрунтування власної науково-педагогічної концепції *виховання як феномена і предмета педагогіки* через категорію «відносини», визначено рівні і типи виховуючих відносин та шляхи їх формування в загальноосвітній і вищій школі.

Імпонує також виважена наукова позиція і фундаментальний внесок А. М. Бойко в обґрунтування феномена національно-традиційної культури українського народу в контексті трансформаційних освітніх процесів. Розглядаючи педагогічну україністику на фоні Болонських реформ, учена підкреслює, що «... лише україністика здатна зберегти національну ментальність, не допустити розчинення національного серед інших народів і культур» [Там само, с. 210]. Розглядаючи педагогічну україністику як сукупність наук і напрямів, які вивчають виховання різними засобами національної культури українського народу (мови, літератури, історії, традицій, ремесел, краєзнавства та ін.), авторка обґрунтовує традицієзнавчий науковий підхід щодо педагогічної

теорії і практики, «... оскільки всезагальна категорія педагогіки «виховання» має в сучасних умовах особистісно-соціальний характер, а функціонування виховання як процесу протікає у безлічі традицій» [там само, с. 211]. Нею визначаються напрями дослідження в системі педагогічної україністики, зокрема:

- педагогічне традицієзнавство краю (традиції, свята, звичаї, обряди, ритуали);
- народні ремесла, декоративно-ужиткове мистецтво (кераміка, гончарство, вишивка, писанкарство, художнє різьблення по дереву);
- педагогічне краєзнавство Полтавщини (Сухомлиністика, Макаренкознавство, Ващенкознавство).
- художньо-естетична виховна спрямованість регіону (народна пісня, хореографія).

До вагомих напрямів дослідницею включено також феномен мови, релігійно-духовний виховний потенціал, організаційно-етнографічну виховну діяльність, дослідно-експериментальну роботу, педагогічні технології виховання на традиціях українського народу та ін. У книзі підкреслюється потреба педагогічного краєзнавчого дослідження унікального Полтавського регіону, його великого досвіду, який належить вивчати, узагальнювати й упроваджувати. Обґрунтовуючи процес виховання на національно-культурних традиціях, А. М. Бойко рекомендує його організатором: зважати на особливості розвитку національно-культурних традицій в умовах розбудови незалежної України; сприяти прилученню молоді до національно-культурних надбань; використовувати систему трудових, естетичних, національно-культурних надбань; використовувати систему трудових, естетичних, національно-культурних звичаїв, ритуалів, матеріальних і моральних цінностей [там само, с. 262].

Перелік і аналіз вагомих педагогічних ідей і практичних напрацювань А. М. Бойко можна продовжувати нескінченно, таким плідним є внесок ученої в розвиток вітчизняної педагогіки і формування національної системи освіти сучасної України. Методолого-теоретичний і практичний коментар «Виховання людини: нове і вічне», виданий на основі найбільш вагомих праць, допомагає вирішувати складні питання виховання сьогодні, відзначається конструктивно-прогностичною спрямованістю у майбутнє, є цінним дороговказом на шляху кожної людини до храму мистецтва виховання.